

Валентин ЛАЗУРЕНКО,
*доктор історичних наук, професор,
заслужений працівник освіти України,
проректор з гуманітарно-виховних питань
Черкаського державного технологічного університету*

**СИРОТА МИХАЙЛО ДМИТРОВИЧ:
ГРОМАДЯНИН, ПАТРІОТ,
ОДИН ІЗ ТВОРЦІВ КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ**

28 червня 2021 р. виповнюється 25 років від дня прийняття головного закону України – Конституції України. Конституція – це базис, в якому закріплюються основні вектори розвитку тієї чи іншої країни на майбутнє.

В Україні прийняття Конституції 1996 р. стало потужною подією для зміцнення суверенітету, підвищення міжнародного авторитету нашої держави як самостійної та незалежної. Саме 28 червня 1996 р. закінчився етап конституційного закріплення Української держави [14, с. 87].

Конституція України 1996 р. виявила основні принципи організації вищих органів держави і місцевого самоврядування, права, свободи та обов'язки кожного громадянина з метою стабілізації економіки країни, формування розвиненого соціуму та планомірного входження України в світове співтовариство. За статтею 161 Конституції України День її прийняття є державним святом – Днем Конституції України [7, с. 76].

У 2020 р. Український інститут національної пам'яті до Дня Конституції підготував інформаційні матеріали, які містять розділи: Ключові тези щодо української Конституції, Історична ретроспектива, Прийняття Конституції України у спогадах, а також Інфографіку «Підвалини української Конституції» [3]. І саме в цих ключових тезах щодо нашої Конституції серед небагатьох прізвищ творців основного документа нашої держави з шанобливою повагою згадується прізвище Людини, якою ми, черкащани, пишаємося, мабуть, найбільше. Адже це уродженець Черкащини Михайло Дмитрович Сирота.

Щороку 28 червня, у День Конституції України, ми згадуємо Михайла Дмитровича Сироту, якого нарекли – і це народне визнання! – «батьком української Конституції». У день ухвалення Конституції України народний депутат України Михайло Дмитрович Сирота упродовж 15 годин і 20 хвилин за трибуною Верховної Ради України відстоював права та обов'язки громадян України, прописані в новому основному законі держави, за що й отримав почесне ім'я «батька української Конституції» [1, с. 449].

Сирота
Михайло Дмитрович

Михайло Сирота. Конституцію України прийнято. 28 червня 1996 р.

Ось що про це написано у спогадах українського політика, одного з авторів тексту Конституції України Віктора Лаврентійовича Мусіяки:

«Конституція України була проголосована о 09.20 – 315 голосами «за». ... Текст розроблявся багатьма людьми. Кажуть: «батьки» Конституції. Ми, хто брав участь у творенні Конституції, ми вважаємо батьком Конституції Сироту Михайла, який вів роботу Конституційної комісії, він стояв на трибуні майже всю ніч. Цей текст, який ми проголосували, він був відпрацьований на основі тексту, прийнятого у першому читанні. У ньому було понад дві тисячі поправок. Основу напрацьовували десятки фахівців. До складу Конституційної комісії входили найкращі фахівці з конституційного права. Ми намагалися максимально не пошкодити текст, прилаштувати його до потреб суспільства, враховували політичні речі, йдучи на якісь поступки. Текст готувався з урахуванням усього досвіду конституціоналізму і побудови конституційних текстів в Європі, Сполучених Штатів Америки. Ми взяли від них деякі механізми, але здебільшого скористалися текстом французької конституції разом з її недоліками. Тому, всі речі, що відбуваються між президентом і парламентом, президентом і Кабміном, все це повторюється, так як це відбувається у Франції» [3].

Відомий український політик правового спрямування, учасник дисидентського руху в Українській РСР Ярослав Кендзьор, колега по парламенту Михайла Сироти, народний депутат шести парламентських скликань, згадує, які емоції переполювали представників національно-демократичних сил, коли 28 червня 1996 р. після 24 годин дебатів вдалося набрати необхідну кількість голосів і ухвалити Конституцію незалежної України: *«Михайло Сирота не міг стримати сліз, коли зійшов з трибуни, на якій простояв добу» [9].*

У записках про ті події Михайло Сирота зазначав, що боротьба була дуже виснажливою, і були моменти, коли здавалося, що все висить на волоссині, і незалежної України не буде. Цитуємо М. Д. Сироту: *«Усі негаразди, які були в Україні, концентрувалися в Києві, під куполом Верховної Ради. Йшла боротьба за те, чи буде українська держава, чи йтиме вона тим курсом, яким йде увесь розвинутий світ?... 27 червня, коли ми зайшли о дев'ятій годині до Верховної Ради, ми розуміли, що або ми, не виходячи з Верховної Ради, завершимо прийняття Конституції, або що в Україні не буде Конституції»* [8].

Ось як розповідав у листопаді 1998 р. українській діаспорі в США про перебіг подій, на сьогодні для нас уже історичних, які відбувалися 27 і 28 червня 1996 р. у стінах Верховної Ради України, М. Д. Сирота:

«Залишилися найбільш важливі питання, пов'язані з мовою, з символікою, з Автономною Республікою Крим, приватною власністю на землю. До 5-ї години ми працювали в різних секціях, а о 5-й годині я став на трибуну Верховної Ради і не зійшов з неї до 9:20 ранку 28 числа. Було це надзвичайно драматичне засідання. Ніхто не спав. Не було багатьох урядовців, не було комуністів, які майже усі покинули залю. І дуже часто було, що залишалося 330 чоловік, а деякі комуністи, які залишалися, вийняли свої картки до голосування. 302 особи, 301 – усе висіло на волосочку. Багато було провокацій, коли спеціально збурення робили. Кричали: «Йдемо звідси!». Доводилося кричати: «Люди, що ви робите? Одумайтеся!».

У вирі прийняття Конституції України. 1996 р.

У вирі прийняття Конституції України. 1996 р.

Було й так, що я тримався за трибуну обома руками, а на моїх плечах чоловік 5-10 висіли, шпурляли один одного, били. Це була боротьба добра і зла, нечистих сил і Божої світлої сили. Як викладач я використав звичний прийом. Стоячи на трибуні, я не бачив облич, бачив лише чорну силу, яка кипіла ненавистю. Виходячи на трибуну, я хрестив тричі залу поглядом, а не рукою, і читав про себе «Отче наш». Після того нікому не вдалося вивести мене з рівноваги.

Одного лише разу Мойсєєнко вивів мене з себе, коли сказав: «Ви тут причепили ганчірку і думаєте, що це у вас прапор?». Я сказав: «Можє, для вас це й ганчірка, а для мене це прапор моєї держави!». Олександр Мороз каже (він позаду мене сидів): «Це ще не проголосовано, немає такого закону, що це нашої держави прапор». Я кажу: «Нічого, ми зараз Конституцію приймемо, то буде вже у Конституції наш прапор». Величезне напруження було усю ніч. Голосували дві статті вкупі. З одного боку, це була стаття 20 про герб, прапор, гімн нашої держави, а з другого боку – Автономна Республіка Крим. Якщо ліві не хотіли 20-ї статті, то праві вважали, що не повинно бути Автономної Республіки Крим, повинна бути Кримська область. Проголосували 301 голос за це, і тоді я остаточно зрозумів, що Україна матиме Конституцію.

Я вірив у це ще з того часу, коли ми розглядали перший проект, який мав такий вислів: «Усвідомлюючи свою відповідальність перед нинішнім і прийдешніми поколіннями». Михайло Ратушний з Конгресу Українських Націоналістів, він не був членом комісії, але до нас прийшов і каже: «А чому ми забуваємо по минулі покоління? У нас же є слава історія держави». Ми погодилися. Тоді Іван Попєску, член комісії, сказав, що треба внести до Конституції слово «Бог» і то з великої літери. Він мотивував це тим, що усі держави, які вживали слово «Бог» у конституції, починали активно розвиватися.

Що почалося на комісії, де було 20 осіб! Це треба було бачити. Навіть шанований мною Вадим Гетьман не витримав, і каже: «Та який Бог? Ви що, подуріли? У нас же стільки проблем!». Проголосували на комісії і винесли на Верховну Раду, на друге читання. Симоненко вертівся, як вуж під вилами, тому що його виборці – це люди старшого віку й вони ближче до Бога, ніж комуністи. Вони ходять до церкви, а тут Симоненко розповідає, що не треба Бога. Він каже: «Та я за, хай Він буде, але не треба Його в Конституцію!».

І так сталося, що в остаточній версії Конституції це звучить так: «Усвідомлюючи свою відповідальність перед Богом, власною совістю, минулими, нинішнім і майбутнім поколіннями...». **Я вважаю, що це формула усієї Конституції, і це формула розвитку України на майбутнє.** Ми горді тим, що маємо славне історичне минуле. Ми маємо, чим пишатися в минулому. Ми були найпершою демократичною державою, де не було ніякого тоталітаризму і авторитаризму, не було царя, а були виборні посади гетьманів. Могли гетьмана й зняти. І ми сьогодні будемо державу для майбутніх поколінь на основі Божих законів й власної совісти, бо Україна, по суті своїй, є надзвичайно високорозвинена духовно, і це відрізняє її від інших країн.

З 87 лівих проголосували лише 35. Багатьох вони з цих 35 виключили з партії, а потім відновили, бо дітися нікуди. І почався інший етап нашої історії, який є навіть складнішим» [15].

Серед тих, хто голосував за Конституцію України 28 червня 1996 р., був Петро Григорович Душейко, народний депутат України другого скликання. Ось як він ділиться враженнями про події тих днів та про роль М. Д. Сироти у тому процесі: «То тільки так здається, що тоді, у перші роки незалежності, було все просто. Ні. Та й прийняли ми Основний Закон не за одну ніч. Над ним тривалий час працювала команда фахівців, людей грамотних, компетентних, тому виписана вона досить вдало. Конституційна бурхлива ніч – то був апогей, історичний момент її остаточного прийняття, коли було відкинуто всі сумніви й подолано спокуси щось переінакшити. Не все йшло так чітко, як може сьогодні здаватися. Були спроби бойкотувати прийняття Конституції. Не налаштований на її прийняття був і Президент, вели мову й про проведення референдуму. Не мали наміру приймати її комуністи. Однак ... конституційні положення було виписано задовго до конституційної ночі талановитими фахівцями. Виписано чітко, вмотивовано, переконливо. Тому й удалося їх відстояти. Історична роль конституційної ночі, безпосередньо Михайла Сироти – в тому, що тоді було досягнуто компромісу, порозуміння. Тут відіграла вирішальну роль його неординарна особистість. І якраз цього нерідко бракує в Україні сьогодні. ... А маленька вистраждана книжечка варта цілих грубих томів. Тому слід не переписувати її, а виконувати» [4].

Автору статті випала нагода працювати у потужному закладі вищої освіти нашої держави – Черкаському державному технологічному університеті, звідки, на той час – із Черкаського інженерно-технологічного інституту, з посади проректора з навчальної роботи пішов у велику політику Михайло Дмит-

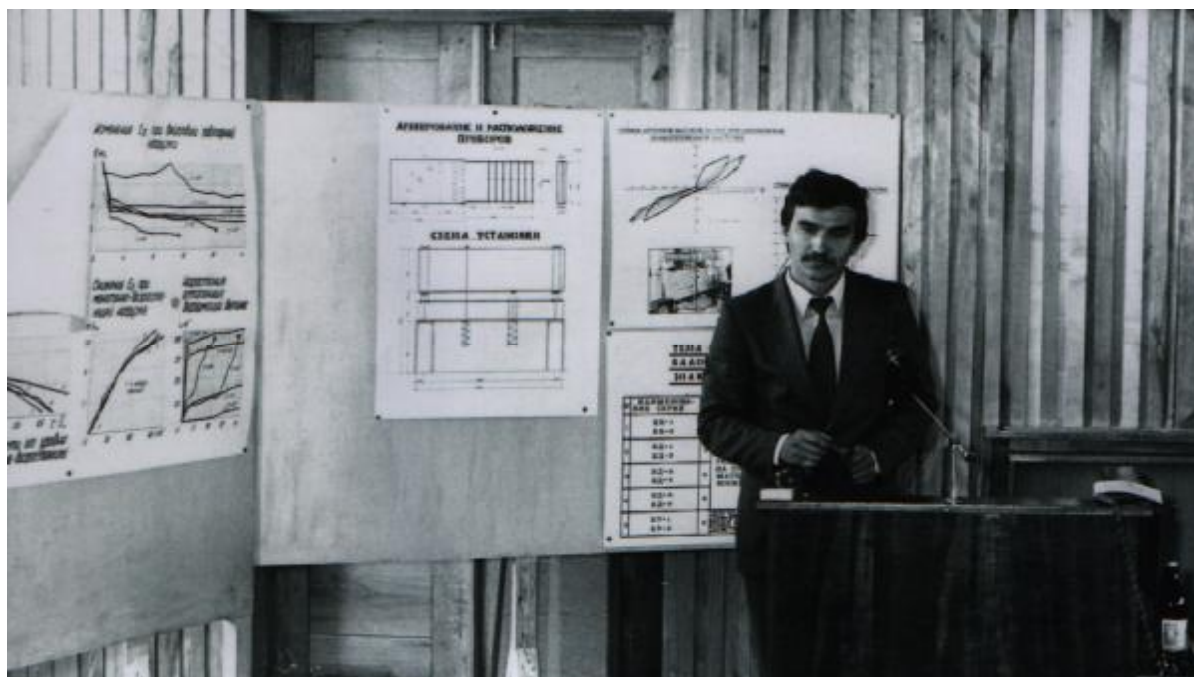
рович Сирота. Простий, щирий і високоінтелектуальний був чоловік. Він часто приїздив до рідного навчального закладу. Я мав за честь спілкуватися з відомим українцем Михайлом Сиротою і проводити зустріч М. Д. Сироти з колективом університету в кінозалі, на якій знайий політик презентував свою книгу «Україна у геополітичному просторі третього тисячоліття» [10]. Це було 21 вересня 2007 р., в останній за його життя приїзд до ЧДТУ.

М. Д. Сирота у стінах Альма Матер – у Черкаському державному технологічному університеті – презентує свою книгу «Україна у геополітичному просторі третього тисячоліття». 27 вересня 2007 р.

Був я присутнім і на церемонії прощання із Михайлом Сиротою на Байковому цвинтарі у Києві, коли він відлітав у Вічність. Сьогодні працює в ЧДТУ його рідна сестра Людмила Дмитрівна і племінник Богдан. Університет підтримує хороші стосунки із дружиною Михайла Сироти Іриною Євгенівною.

Кілька штрихів до біографії. Народився М. Д. Сирота 17 липня 1956 р. у м. Черкаси в сім'ї вчителів. Українець. Навчався у Черкаській загальноосвітній школі № 20. Згодом вибрав фах будівельника для здобуття вищої освіти у рідних Черкасах, вступивши до Черкаської філії Київського інженерно-будівельного інституту. Трудову діяльність розпочав у 1973 р. – працював лаборантом хімічного кабінету Черкаської загальноосвітньої школи № 22. У 1973 –1975 рр. працював техніком у проектно-конструкторському бюро Черкаського обласного управління торгівлі [1, с. 449]. Із 1976 р. його доля стає ще тісніше пов'язаною із технологічним закладом вищої освіти Черкас, де він навчався. У 1976 – 1979 рр. М. Д. Сирота працює на посаді старшого техника, інженера Черкаської філії Київського інженерно-будівельного інституту. У 1980 р. Михайло Сирота закінчив навчання і отримав диплом про вищу освіту за спеціальністю «Промислове і цивільне будівництво» у Черкаській філії Київського політехнічного інституту, яка згодом набула статусу самостійного навчального закладу – як інститут, а згодом – університет. В автобіографічних даних, за деякими джерелами, зазначено Черкаський інженерно-технологічний інститут як альма-матер політика, бо саме з нашим закладом пов'язане професійне й особистісне становлення майбутнього видатного політика.

З 1979 р. по 1982 р. – інженер, асистент кафедри будівництва Черкаської філії Київського політехнічного інституту. У грудні 1982 р. він вирішив пов'язати свою долю з наукою і вступає до аспірантури Київського інженерно-будівельного інституту, в якій навчався з відривом від виробництва до грудня 1985 р. У 1986 р. захистив кандидатську дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата технічних наук. У квітні 1990 р. йому присвоєно вчене звання доцента по кафедрі прикладної механіки [1, с. 449; 11].

У період з 1986 по 1990 рр. працював асистентом, доцентом кафедри прикладної механіки, заступником декана. У 1988 р. М. Д. Сироту призначають на посаду декана факультету по роботі з іноземними студентами, з листопада 1990 р. – заступником директора з навчальної роботи Черкаської філії Київського політехнічного інституту, а з 1991 р. (рік створення в Черкасах самостійного закладу вищої освіти) – проректором з навчальної роботи Черкаського інженерно-технологічного інституту [1, с. 449; 16].

У 1994 р. обраний народним депутатом України II скликання по Придніпровському виборчому округу № 418 міста Черкаси Черкаської області, у статусі якого перебував до квітня 1998 р. Вибори М. Д. Сирота виграв у другому турі. На перший тур з'явилося 63,8 % виборців, з них 17,52 % голосів було віддано за М. Д. Сироту (було 11 конкурентів). У другому турі явка виборців становила 55,8 %, з них 55,19 % віддали голоси за М. Д. Сироту.

З липня 1994 р. по квітень 1998 р. – заступник голови Комітету з питань екологічної політики, керівник групи «Конституційний центр» (до цього – керівник групи «Центр») [12].

У 1996 р. М. Д. Сирота був керівником Тимчасової спеціальної комісії Верховної Ради України з доопрацювання та ухвалення проекту Конституції України. За трибуною Верховної Ради на завершальному етапі ухвалення основного закону відстояв нову Конституцію України, за що отримав народне визнання як «батько Української Конституції» [1, с. 449].

У 1998 р. був головою Комісії з доопрацювання та узгодження проекту Конституції України. З липня 1998 р. по листопад 2001 р. був членом Комісії з доопрацювання та узгодження проектів Кримінального, Кримінально-процесуального та Кримінально-виконавчого кодексів України. З червня по жовтень 2006 р. був позаштатним радником Президента України [12].

У березні 1998 р. за списком Народно-демократичної партії (за № 4) обраний народним депутатом України III скликання, яким залишався до квітня 2002 р. З грудня 1998 р. по квітень 1999 р. – Уповноважений представник фракції ПРП «Реформи-центр». З квітня 1999 р. по січень 2001 р. – Уповноважений представник фракції Трудової партії України. З січня по березень 2000 р. – позафракційний. З березня 2000 р. по квітень 2001 р. – член групи «Солідарність». У Верховній Раді України II скликання був членом Комітету з питань охорони здоров'я, материнства та дитинства (з лютого 1999 р. по лютий 2000 р.), а з лютого 2000 р. – членом Комітету з питань боротьби з організованою злочинністю і корупцією [12].

У липні 2001 р. був обраний співголовою Народно-патріотичного об'єднання «За Україну». У квітні 2002 р. по виборчому округу № 200 балотувався у депутати до Верховної Ради України вже як самовисуванець (хоча на час виборів був членом Трудової партії України) та посів почесне 3-є місце (8,40 %) серед 11 претендентів [12].

У березні 2006 р. був кандидатом (за № 2 у списку) у народні депутати України від Виборчого блоку політичних партій Бориса Олійника та Михайла Сироти. На час виборів очолював Трудову партію України (із червня 1999 р.).

У листопаді 2007 р. М. Д. Сироті доля знову дарує можливість реалізувати свій потужний державницький потенціал у стінах Верховної Ради України: він стає народним депутатом України VI скликання від Блоку Литвина (за № 10 у списку). З листопада 2007 р. – член фракції «Блок Литвина», а з грудня 2007 р. – перший заступник голови Комітету з питань правової політики [12].

М. Д. Сирота «Людина року – 1997»
у номінації «Парламентар року»

М. Д. Сирота є автором понад 30 наукових праць, серед яких монографія, навчальний посібник, статті. Був обраний членом-кореспондентом Української академії наук національного прогресу [1, с. 450]. Вільно володів польською мовою. Захоплювався політикою, історією, філософією, шахами, риболовлю. Мав чудову сім'ю: дружина Ірина Євгеніївна, за освітою економіст (1955 р. н.), син Дмитро (1979 р. н.).

М. Д. Сирота був пошанований державою. Нагороджений орденом «За заслуги» I, II і III ступенів, кавалер ордена Святого Володимира та Архистратига Михаїла. Лауреат Міжнародної премії ім. Пилипа Орлика. «Людина року – 1997» в номінації «Парламентар року» [1, с. 450; 2; 15].

На жаль, Михайла Дмитровича Сироти немає сьогодні поруч з нами – він трагічно загинув 25 серпня 2008 р. у дорожній пригоді. У Васильківському районі Київської області на 39-му кілометрі автодороги Устинівка – Гребінки – Узин автомобіль «Тойота камрі», яким керував М. Д. Сирота, зазнав лобового зіткнення з ДЕУ «Ланос» під керуванням водія 1984 р. н., мешканця одного з сіл району. Обидва водії загинули на місці, а пасажирка «Тойоти» – дружина народного депутата Ірина Євгеніївна була доправлена до лікарні [13].

Відомому політикові було лише 52 роки. 27 серпня 2008 р. відбулося прощання з тілом народного депутата України М. Д. Сироти у клубі Кабінету Міністрів України на вулиці Інститутській, 7, а панахида за покійним відбулась у Києво-Печерській лаврі. Похований у м. Київ на Байковому кладовищі [13].

У повідомленні, опублікованому на сайті Верховної Ради України 27 серпня 2008 р. за підписом Голови Верховної Ради України Арсенія Яценюка, зазначалось: *«25 серпня 2008 року на 53-му році життя трагічно загинув полум'яний патріот, один із «батьків» Конституції України, поміркований політик і самовідданий поборник інтересів українського народу Михайло Дмитрович Сирота.*

Народний депутат України другого, третього і шостого скликань, голова Трудової партії України, член фракції «Блок Литвина», перший заступ-

ник голови Комітету Верховної Ради України з питань правової політики – на всіх постах і посадах Михайло Дмитрович був взірцем чесності, справедливості та відповідальності.

Прийшовши у велику політику із сфери науки, кандидат технічних наук, доцент Сирота М. Д. виступав за побудову політичних відносин у державі на принципах відкритості, обґрунтованості та пріоритетності захисту інтересів народу України. За заслуги в розвитку української державності, активну участь у конституційному процесі, вагомий особистий внесок у розвиток Української держави Сирота М. Д. удостоєний ордена «За заслуги» III, II і I ступенів.

Сліпа випадковість увірвала життя усміхненого політика з мудрим поглядом, громадського діяча, науковця. Переконані, що справу Михайла Дмитровича гідно продовжать його друзі, соратники, колеги. Світла пам'ять про Михайла Дмитровича Сироту назавжди збережеться на сторінках історії незалежної України і в серцях наших співвітчизників» [2].

У некролозі, присвяченому трагічній загибелі М. Д. Сироти, депутатська фракція «Блок Литвина» у Верховній Раді України справедливо зазначила: «Пішов із життя великий патріот і громадянин, натхнений подвижник і організатор історичної справи творення незалежної України. Перестало битися серце людини, яка бачила своє покликання і призначення в жертвованому служінні українському народові, рідній Вітчизні.... Всеукраїнське визнання Михайло Сирота отримує на політичній ниві. Будучи народним депутатом України трьох скликань, він зробив колосальний внесок у формування правових засад української державності. Саме його назвали батьком Конституції України. Саме він уособлював найкращі риси політичної еліти країни – чесність, мужність у відстоюванні своєї позиції, непідкупність, принципиовість та віддане служіння людям [13].

Ми вже згадували вище про книгу М. Д. Сироти «Україна у геополітичному просторі третього тисячоліття», яку політик і науковець презентував у Черкаському державному технологічному університеті 21 вересня 2007 р. Хотілося б у цій статті про М. Д. Сироту навести весь текст вступу до згаданої книги, адже це міркування «батька Конституції України» про наше українське сьогодні і майбуття, та біль і переживання за майбутнє людства.

«Ми постійно перебуваємо в стані очікування, часто на рівні підсвідомості, на грані неусвідомленої необхідності. Діти прагнуть здійснення своїх рожевих мрій, дорослі мають надію на реалізацію більш приземлених, але від того не менш бажаних, сподівань. Споконвіку кожна людина живе з упевненістю, що майже завжди початок чогось довгоочікуваного збігається з певним рубежем – днем твого народження, містичною казкою новорічної ночі, зі світлим святом Різдва Христового...

На зламі тисячоліть, на рубежі нової ери перед людством знову гостро стоїть одвічне питання – хто ми, звідки прийшли, куди йдемо, навіщо ми на цьому світі? В глибинах яких віків загубився втрачений нами Золотий вік? Що чекає нас і наших нащадків у туманному серпанку майбутнього?

Ми непомітно для себе перейшли ту тонку грань, що відділяє сподівання на щасливу долю від виснажливого, часто підсвідомого, очікування неприємностей, трагедій, катастроф. Можливо, цьому сприяють мас-медіа, що з ранку до ночі, з дня в день постійно повідомляють про природні й техногенні екологічні катастрофи, про пандемії СНІДу, туберкульозу та навалу інших невиліковних захворювань. Ефір наштигований військовими конфліктами, збройними протистояннями і переворотами. Ми жахаємося тотального зростання кількості міжнародних злочинних угруповань та піднятого ними каламутного валу наркобізнесу, в якому захлинається наша молодь.

Можливо це пов'язане з нашим відчуттям деградації суспільної культури і моралі, поляризацією цивілізації на непристойно багатих і кричущо бідних, де домінують дві основні проблеми – звідки взяти нові ресурси і куди подіти гори відходів? Кожен з нас уже фізично відчуває на собі, що людство підійшло до небезпечної екологічної межі. Незворотне виснаження природних ресурсів і тотальна деградація екологічних систем поставили під загрозу саме існування людини на Землі. Ми вринули підійшли до того критичного стану, коли або зможемо спрямувати розвиток цивілізації в принципово нове русло, або просто втратимо майбутнє.

Що повинен робити в цій ситуації кожен з нас? В якому напрямку має діяти і розвиватися наша держава? Де та платформа поєднання зусиль міжнародної спільноти, що приведе до позитивного поступу світової цивілізації? Від правильності знайдених на ці запитання відповідей залежить не тільки наше сьогодні, а й, передовсім, майбутнє наших дітей і внуків.

Вирішення цих проблем лягає, перш за все, на плечі найрозвинутіших держав світу. Україна зі своїм потужним ресурсним та інтелектуальним потенціалом покликана стати активною генеруючою ланкою спільних міжнародних зусиль. Забезпечення національних інтересів її як сучасної розвинутої держави значною мірою залежатиме від її повноцінного входження в світовий цивілізаційний процес. Вирішення цього завдання потребує формування нової національної еліти, яка зможе досягнути фундаментальні процеси розвитку сучасного світу та буде здатна поєднати їх із величезним власним національним історичним надбанням. Ми маємо сформулювати нові засади суспільної свідомості й моралі, консолідуючи на їхній основі наш народ, пропонуючи світовому співтовариству спільний шлях у гідне майбутнє» [10, с. 5–6].

Вдячні земляки зберігають пам'ять про потужну державницьку роль М. Д. Сироти у становленні України як держави. Так, 24 червня 2011 р. у холі навчального корпусу № 3 Черкаського державного технологічного університету, де починав свою наукову кар'єру майбутній творець Конституції України, урочисто, за участі матері та рідної сестри М. Д. Сироти було відкрито пам'ятну дошку з барельєфним зображенням портрета Михайла Сироти [19]. 24 червня 2016 р., напередодні відзначення 20-річчя прийняття Конституції України, у Черкаському державному технологічному університеті на Площі Знань за участі голови Черкаської ОДА Ю. О. Ткаченка, ректора ЧДТУ О. О. Григора, рідної сестри М. Д. Сироти Л. Д. Мисник, представників громадськості було закладено камінь на місці майбутнього пам'ятника Михайлу Сироті – «батькові Української Конституції» [18].

Урочисте закладання каменю на місці майбутнього пам'ятника Михайлу Сироті.
Черкаський державний технологічний університет. 24 червня 2016 р.

27 червня 2017 р. на Площі Знань Черкаського державного технологічного університету за підтримки обласної влади було урочисто відкрито пам'ятний знак М. Д. Сироті. Скульпторами цього знаку є народний художник України І. В. Фізер та В. Г. Крючков, архітектором – С. М. Фурсенко. На заході були присутні голова Черкаської обласної державної адміністрації Ю. О. Ткаченко, голова Черкаської обласної ради О. І. Вельбівець, дружина Михайла Дмитровича Сироти Ірина Євгеніївна, його рідна сестра Людмила Дмитрівна Мисник.

1 жовтня 2020 р. на сесії Черкаської міськради завдяки наполегливості міського голови міста Черкаси А. В. Бондаренка депутати одногосно проголосували рішення за № 2-6400 про присвоєння звання «Почесний громадянин міста Черкаси» (помертньо) «батькові Української Конституції», колишньому проректору з навчальної роботи Черкаського інженерно-технологічного інституту (нині – Черкаський державний технологічний університет) Михайлу Дмитровичу Сироті. 19 жовтня 2020 р. на засіданні Вченої ради Черкаського державного технологічного університету міський голова міста Черкаси А. В. Бондаренко у присутності науковців ЧДТУ в атмосфері урочистості передав на зберігання дружині політика Сироті Ірині Євгеніївні (через рідну сестру Михайла Сироти Людмилу Дмитрівну Мисник) почесну відзнаку – нагрудний знак «Почесний громадянин міста Черкаси» (за номером 24) та посвідчення про нагородження – на знак вшанування вагомих заслуг Михайла Сироти перед Українським народом [5; 6].

Пам'ятний знак М. Д. Сироті. Площа Знань ЧДТУ.
Відкритий 27 червня 2017 р.

До 25-річчя з дня прийняття Основного Закону країни в Черкаському державному технологічному університеті вирішили увіковічити пам'ять одного з творців Конституції України, прийнятої 28 червня 1996 р., Михайла Сироти. Рішенням Вченої ради (протокол №13 від 22. 06. 2021 р.) ім'я видатного державотворця присвоєно навчальному корпусу ЧДТУ № 3. Саме в цьому корпусі Михайло Дмитрович навчався та працював, тут знаходиться меморіальна дошка пам'яті відомого політика. Вікна цього корпусу виходять на Площу Знань, де височіє погруддя Михайла Сироти.

Тим же рішенням Вченої ради було засновано щорічну Премію «батька» Конституції України Михайла Сироти за вагомі наукові досягнення здобувачів вищої освіти Черкаського державного технологічного університету за мультидисциплінарним напрямом.

У М. Д. Сироти було кредо, яке відзначила на обласних урочистостях із нагоди 22-ї річниці прийняття Основного Закону України, які проходять щорічно, починаючи з 2017 р. на Площі Знань ЧДТУ біля пам'ятного знаку М. Д. Сироті, рідна сестра Михайла Сироти, кандидат технічних наук, доцент кафедри механіки, поліграфічних машин і технологій ЧДТУ Людмила Дмитрівна Мисник: *«Кажуть, що час лікує. Але час дає можливість заспокоїти-*

ся, поглянути назад, а пам'ять, співчуття та щирість дійсно лікують та допомагають. Я вірю, якщо ми будемо думати, жити, діяти, керуючись словами, які були життєвим кредом Михайла Сироти: «Усвідомлюючи відповідальність перед Богом, власною совістю, попередніми, нинішнім і майбутніми поколіннями...», то Україна переможе, розквітне, тут будуть сміятися і зростати діти» [17].

Завершу цю статтю про М. Д. Сироту словами черкаського письменника, лауреата Шевченківської премії Василя Захарченка: «Якби у Верховній Раді було більше таких, як Михайло Сирота, не було б у нас чвар, непорозумінь, протистоянь влади з народом» [4].

М. Д. Сирота своїм прикладом і самовідданістю продемонстрував, як треба любити Україну.

1. Бушин М. І. Учені Черкаського державного технологічного університету. 2001 – 2011: 10-річчю Черкаського державного технологічного університету присвячується. Черкаси: Бізнес-стиль, 2011. 508 с.
2. Верховна Рада України. Повідомлення. Сирота Михайло Дмитрович. 27.08.2008 р. URL: <https://www.rada.gov.ua/news/Povidomlennya/15438.html>
3. Інформаційні матеріали до Дня Конституції України. Український інститут національної пам'яті. URL: <https://uinp.gov.ua/informaciyni-materialy/zhurnalistam/informaciyni-materialy-do-dnya-konstytuciyi-ukrayiny>
4. Кирей Р. Він був справжнім державником. URL: <https://ukurier.gov.ua/uk/articles/vin-buv-spravzhnim-derzhavnikom/>
5. Кирей Р. Михайлу Сироті (помертню) присвоїли звання «Почесний громадянин міста Черкаси. *Урядовий кур'єр*. 21 жовт. 2020 р. URL: <https://ukurier.gov.ua/uk/news/mihajlu-siroti-posmertno-prisvoyili-zvannya-poches/p/>
6. Колишньому проректору ЧДТУ Михайлу Сироті присвоєно звання «Почесний громадянин міста Черкаси». URL: <https://chdtu.edu.ua/culture/news/item/15188-kolyshnomu-prorektoruu-chdtu-mykhailu-syroti-prysvoieno-zvannia-pochesnyi-hromadianyn-mista-cherkasy>
7. Конституція України. Київ: ЮРІНКОН, 1996. 80 с.
8. Корнієнко Г. Михайло Сирота: «Або ми завершимо прийняття Конституції, або в Україні не буде Конституції». URL: <https://suspilne.media/44049-mihajlo-sirota-abo-mi-zaversimo-prijnatta-konstitucii-abo-v-ukraini-ne-bude-konstitucii/>
9. «Михайло Сирота плакав, коли Конституцію нарешті ухвалили» – Кендзьор. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/27825582.html>
10. Сирота М. Д. Україна у геополітичному просторі третього тисячоліття. 2-ге вид. Київ: Унів. вид-во «ПУЛЬСАРИ», 2007. 216 с.
11. Сирота Михаил. Экс-народный депутат Украины. URL: <https://file.liga.net/persons/mihail-sirota>
12. Сирота Михайло Дмитрович. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Сирота_Михайло_Дмитрович
13. Сирота Михайло Дмитрович. Некролог. *Голос України*. URL: <http://www.golos.com.ua/article/184753>
14. Томенко М. В. Україна: історія Конституції: навч. посіб. 2-ге вид., доопрац. і доповн. Київ: Генеза, 2020. 152 с.
15. Хмельковський Л. Михайло Сирота розповів про прийняття Конституції. URL: <https://svoboda-news.com/svwp/Михайло-Сирота-розповів-про-прийняття/>
16. Хто є хто в Україні. Сирота М. Д. URL: <http://dovidka.com.ua/user/?code=271112>

17. Покладанням квітів до пам'ятника «батьку Української Конституції» Михайлу Сироті в ЧДТУ розпочалися урочистості з нагоди 22-ї річниці прийняття Основного Закону України. URL: <https://chdtu.edu.ua/news/item/10275-pokladanniam-kvitiv-do-pamiatnyka-batku-ukrainskoi-konstytutsii-mykhailu-syroti-v-chdtu-vidbulysia-urochystosti-z-nahody-22-i-richnytsi-pryiniattia-osnovnoho-zakonu-ukrainy>
18. Відзначення 20-ї річниці прийняття Конституції України в ЧДТУ. URL: <https://chdtu.edu.ua/news/item/6161-vidznachennia-20-i-richnytsi-pryiniattia-konstytutsii-ukrainy-v-chdtu>
19. Кирей В. Михайла Сироту згадують добрим словом. *Урядовий кур'єр*. 2001. 7 лип. URL: <https://ukurier.gov.ua/uk/news/mihajla-sirotu-zgaduyut-dobrim-slovom/p/>
20. Про нагородження відзнакою Президента України – орденом «За заслуги»: Указ президента України від 11 груд. 1996 р. № 1191/96.
21. Про відзначення нагородами України з нагоди 8-ї річниці незалежності України: Указ президента України від 21 серп. 1999 р. № 1051/99.
22. Про відзначення державними нагородами України: Указ президента України від 26 черв. 2008 р. № 584/2008.

УДК 929(477.46)

Ігор ВОЛОШИН,
*кандидат історичних наук,
директор Департаменту освіти
та гуманітарної політики Черкаської міської ради,
доцент кафедри суспільних наук
Черкаського інституту пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту України*

ГЕРОЙ УКРАЇНИ ВЯЧЕСЛАВ ЧОРНОВІЛ: УВІЧНЕННЯ ПАМ'ЯТІ ПРО ПАТРІОТА І ДЕРЖАВНИКА У МІСТІ ЧЕРКАСИ

Багато українців долучилося до боротьби за права українського народу та становлення України як держави. З-поміж відомих людей, чий внесок в українське національне відродження та утвердження державності треба й необхідно вивчати, виразно окреслюється постать Вячеслава Чорновола. Важко не погодитися з цим твердженням доктора історичних наук, професора Василя Деревінського, адже біографія цього великого українця, дисидента, правозахисника, журналіста, політика доволі мало висвітлена в літературі на сьогодні [1]. Для черкащан Вячеслав Чорновіл важливий ще й тим, що він народився на Черкащині, є нашим земляком.

Увічнення пам'яті Вячеслава Чорновола у місті Черкаси мало і має чимало перепон та складностей. Найбільшими перепонами супроводжувалося найменування чи перейменування однієї з вулиць в обласному центрі. Побратими, громадськість, рухівці неодноразово апелювали до місцевої влади з таким зверненням ще від часу трагічної загибелі Вячеслава Максимовича